4. Sociale zekerheid van migrerende werknemers — Samentelling en proratisatie — Communautaire bepalingen — Toepassing van voor de werknemer minder gunstige nationale regels — Ontoelaatbaarheid

(Verordening van de Raad nr. 574/72, artikelen 15 en 46)

1. Zolang een werknemer alleen krachtens de nationale wettelijke regeling een pensioen ontvangt, staan de bepalingen van verordening nr. 1408/71 niet aan een integrale toepassing van de nationale wettelijke regeling, de nationale anti-cumulatiebepalingen daaronder begrepen, in de weg, met dien verstande dat wanneer de toepassing van die nationale wettelijke regeling minder gunstig uitvalt dan die van het stelsel van artikel 46 van verordening nr. 1408/71, dit artikel moet worden toegepast.

2. Wanneer een werknemer krachtens de wettelijke regeling van een Lid-Staat een in een ouderdomspensioen omgezette invaliditeitsuitkering ontvangt en, krachtens de wettelijke regeling van een andere Lid-Staat, een invaliditeitsuitkering die nog niet in een ouderdomspensioen is omgezet, moeten het ouderdomspensioen en de invaliditeitsuitkering worden geacht gelijksoortig te zijn. Bijgevolg zijn dan de bepalingen van hoofdstuk 3 van verordening nr. 1408/71 van toepassing en is ingevolge artikel 12, lid 2, laatste zin, van die verordening de toepassing van de nationale anticumulatievoorschriften uitgesloten.

3. Wanneer de werknemer gelijksoortige uitkeringen bij invaliditeit of ouderdom ontvangt, die door de organen van twee of meer Lid-Staten overeenkomstig artikel 46 van verordening nr. 1408/71 zijn vastgesteld, zijn de nationale wettelijke bepalingen inzake vermindering, schorsing of intrekking niet van toepassing. Bijgevolg is het in artikel 46, lid 1, bedoelde bedrag het bedrag waarop de werknemer volgens de nationale wetgeving recht zou hebben indien hij geen pensioen ontving krachtens de wettelijke regeling van een andere Lid-Staat. Wanneer de werknemer die aantoont een bepaald aantal jaren van verzekering te hebben vervuld, krachtens de nationale wetgeving recht heeft op een volledig pensioen, moet het bedrag van dit volledige pensioen in aanmerking worden genomen.

4. Het is het orgaan van een Lid-Staat niet geoorloofd, bij de samentelling en proratisatie van verzekeringstijdvakken nationale regels toe te passen die minder gunstig zijn voor de werknemer dan die van verordening nr. 574/72.

In die gevoegde zaken 116, 117, 119, 120 en 121/80,

betreffende verzoeken aan het Hof krachtens artikel 177 EEG-Verdrag van het Arbeidshof te Antwerpen (Vierde kamer), afdeling Hasselt, in de aldaar aanhangige gedingen tussen

RIJKSDIENST VOOR WERKNEMERSPENSIOENEN, te Brussel,

en

GIORGIO CELESTRE (zaak 116/80),

GÜNTHER DREILICH (zaak 117/80),

OTTO BOHNEFELD (zaak 119/80),

KUNIGUNDE LEX, WEDUWE RYDLAKOWSKI (zaak 120/80),

en tussen

NATIONAAL PENSIOENFONDS VOOR MIJNWERKERS, te Brussel,

en

JOZEF STREHL (zaak 121/80),

om een prejudiciële beslissing over de uitlegging van artikel 51 EEG-Verdrag en van artikel 46 van verordening nr. 1408/71 van de Raad van 14 juni 1971 betreffende de toepassing van de sociale zekerheidsregelingen op loontrekkenden en hun gezinnen, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen (PB L 149 van 1971, blz. 2),

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Eerste kamer),

samengesteld als volgt: T. Koopmans, kamerpresident, A. O'Keeffe en G. Bosco, rechters,

advocaat-generaal: Sir Gordon Slynn
griffier: J. A. Pompe, adjunct-griffier

het navolgende

ARREST

De feiten

De verwijzingsarresten en de krachtens artikel 20 van 's Hofs Statuut-EEG ingediende schriftelijke opmerkingen kunnen worden samengevat als volgt:

I — De feiten en het procesverloop

1. De tussenarresten bevatten geen feitenrelaas van de bodemgeschillen. Blijkens de dossierstukken en de bij het Hof ingediende schriftelijke opmerkingen kunnen zij echter worden samengevat als volgt.

G. Celestre, van Italiaanse nationaliteit, G. Dreilich en O. Bohnefeld, van Duitse nationaliteit, hebben als ondergronds mijnwerker in België gewerkt gedurende respectievelijk 27, 28 en 27 jaar. Voordien waren zij in loondienst werkzaam in hun land van oorsprong. Door de Rijksdienst voor Werknemerspensioenen (RWP), het bevoegde Belgische orgaan, werd hun een rustpensioen toegekend op grond van de in België vervulde verzekeringstijdvakken. Daarnaast genieten zij ook in hun land van oorsprong een rustpensioen. K. Rydlakowski ontvangt een overlevingspensioen krachtens de Duitse en de Belgische wetgeving, aangezien haar echtgenoot in Duitsland in loondienst werkzaam is geweest en vervolgens, gedurende 25 jaar, in België heeft gewerkt als ondergronds mijnwerker.

Op desbetreffend beroep van de betrokkenen hebben de Arbeidsrechtbanken te Hasselt en Tongeren beslist dat Celestre, Dreilich, Bohnefeld en Rydlakowski aanspraak konden maken op een rust- en overlevingspensioen, berekend op basis van een volledige loopbaan in België, overeenkomend met 30 jaar werkzaamheid. De RWP kwam bij het Arbeidshof te Antwerpen, afdeling Hasselt, in hoger beroep tegen de in eerste aanleg gewezen vonnissen. Hij stelde dat artikel 10, § 2, van het Belgische koninklijk besluit nr. 50 een anti-cumulatieregel inhoudt, ingevolge welke werknemers die een loopbaan deels als mijnwerker en deels als gewoon werknemer hebben volbracht, een rustpensioen kunnen ontvangen dat wordt bekomen door vermenigvuldiging van de als mijnwerker gepresteerde jaren met 1,5, met een maximum van 45/45e, en dat ten laste van België slechts een rustpensioen (of overlevingspensioen) kan worden uitgekeerd, dat overeenkomt met de jaren van tewerkstelling als ondergronds mijnwerker, met dien verstande dat de som van de Italiaanse, of Duitse, en Belgische rustpensioenen tenminste gelijk moet zijn aan het volledige rustpensioen, gewaarborgd op grond van de tewerkstelling als ondergronds mijnwerker.

J. Strehl, van Duitse nationaliteit, heeft zowel recht op een invaliditeitspensioen in Duitsland als op een invaliditeitspensioen in België wegens zijn werkzaamheid als mijnwerker. Het Hof van Justitie had zich reeds uit te spreken over een prejudicieel verzoek van de Arbeids-

rechtbank te Hasselt in het aldaar aanhangig geding tussen betrokkene en het Nationaal Pensioenfonds voor Mijnwerkers (NPM) zaak 62/76, Jurispr. 1977, blz. 211). Het NPM heeft hoger beroep ingesteld tegen het vonnis van de Arbeidsrechtbank te Hasselt, waarin met 's Hofs prejudiciële beslissing in genoemde zaak rekening was gehouden, aangezien die rechtbank had beslist dat betrokkene aanspraak kon maken op een invaliditeitspensioen berekend op grond van een volledige loopbaan in België als ondergronds mijnwerker.

2. De toepasselijke nationale wetgeving luidt als volgt.

Het rustpensioenstelsel voor mijnwerkers is geregeld in koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967, dat bepaalt:

„Artikel 4

Het rustpensioen gaat in op de eerste dag van de maand volgend op deze tijdens welke de belanghebbende het aanvraagt en ten vroegste:

1. ...

2. ...

3. de eerste dag van de maand volgend op deze tijdens welke de belanghebbende:

   a) de normale pensioenleeftijd bereikt: 55 of 60 jaar naar gelang het een rustpensioen betreft om reden van een tewerkstelling respectievelijk als ondergronds of als bovengronds mijnwerker;

   b) of doet blijken van een gewoonlijke en hoofdzakelijke tewerkstelling als mijnwerker in de ondergrond van de steenkolenmijnen gedurende vijfentwintig jaren."

In afwijking van § 1, tweede alinea, kan krachtens § 2 van artikel 10 de werknemer

„1. die tenminste twintig jaar gewoonlijk en hoofdzakelijk als mijnwerker tewerkgesteld is geweest, een rustpensioen bekomen dat verworven is naar rato van een dertigste per kalenderjaar tewerkstelling als mijnwerker; zo hij geen dertig, doch tenminste vijfentwintig kalenderjaren gewoonlijk en hoofdzakelijk als mijnwerker in de ondergrond der steenkolenmijnen tewerkgesteld is geweest, wordt hij geacht blijk te geven van een gewoonlijke en hoofdzakelijke tewerkstelling in die hoedanigheid gedurende een aantal bijkomende kalenderjaren dat gelijk is aan het verschil tussen dertig en het aantal in die hoedanigheid op gewoonlijke en hoofdzakelijke wijze bewezen kalenderjaren. Elk van deze bijkomende jaren wordt als een jaar van tewerkstelling in de ondergrond der steenkolenmijnen gelegen vóór 1955 beschouwd."

Het invaliditeitspensioenstelsel voor mijnwerkers is geregeld in het koninklijk besluit van 19 november 1970, bepalende:

„Artikel 1, § 1. Heeft recht op een invaliditeitspensioen in hierna vastgestelde voorwaarden:

a) de arbeider onderworpen aan het stelsel van de maatschappelijke zekerheid van de mijnwerkers die effectief het werk heeft stopgezet in de mijnondernemingen wegens ziekte welke een ongeschiktheid tot normaal werken in de ondergrond en op de bovengrond van deze ondernemingen tot gevolg had;

b) de arbeider onderworpen aan het stelsel van de maatschappelijke zekerheid van de mijnwerkers die, terwijl hij in de ondergrond te werk gesteld was, effectief het werk heeft stopgezet in genoemde ondernemingen wegens

ziekte welke een ongeschiktheid tot normaal werken in de ondergrond van deze ondernemingen tot gevolg had.

§ 2. Het invaliditeitspensioen wordt toegekend:

1. aan de arbeider bedoeld bij littera a) van § 1, zo hij ten minste tien jaar diensten in de mijnondernemingen bewijst;

2. aan de arbeider bedoeld bij littera b) van § 1, zo hij het minimum aantal dienstjaren vastgesteld bij 1° bewijst en zo dit minimum minstens vijf jaar effectieve diensten in de ondergrond van de mijnondernemingen omvat.

Artikel 23, § 1. Het overeenkomstig dit besluit toegekend invaliditeitspensioen mag slechts met één of meerdere rust- of invaliditeitspensioenen gecumuleerd worden tot het beloop van het jaarlijks bedrag van het in artikel 4, § 1, 2 en 4, vastgesteld pensioen, naar gelang het een gehuwde arbeider of een ongehuwde arbeider, weduwnaar, uit de echt gescheiden of feitelijk gescheiden arbeider betreft."

3. Het Arbeidshof te Antwerpen, afdeling Hasselt, heeft bij op tegenspraak gewezen arresten van 22 april 1980, krachtens artikel 177 EEG-Verdrag beslist zijn uitspraak aan te houden totdat het Hof van Justitie zich, bij wege van prejudiciële beslissing, zal hebben uitgesproken over de

„interpretatie van artikel 51 van het EEG-Verdrag en, in zoverre als nodig, (van) andere verdragsartikelen en afgeleide voorschriften in verband met de in motieven uiteengezette vraagstelling",

anders gezegd, over de vraag of die bepalingen aldus moeten worden uitgelegd, dat bij de vaststelling van de aan de betrokkenen krachtens de wetgeving van een Lid-Staat te betalen uitkeringen, dubbeltelling van verzekeringstijdvakken is uitgesloten, met name voor wat betreft de cumulatie van effectieve verzekeringstijdvakken in die staat met „fictieve" tijdvakken in een andere staat. Opgemerkt dient te worden dat het Arbeidshof te Antwerpen het Hof geen uitdrukkelijke vraag heeft gesteld.

Volgens de arresten van het Arbeidshof moeten krachtens artikel 51 EEG-Verdrag juncto artikel 46 van verordening nr. 1408/71 alle verzekeringstijdvakken, vervuld in de verschillende Lid-Staten, in aanmerking worden genomen, zonder dat daaruit dubbeltelling van verzekeringstijdvakken resulteert, zodat er geen discriminatie is ten aanzien van de werknemer die in zijn land blijft.

Het Arbeidshof verduidelijkt zijn opvatting aan de hand van deze voorbeelden:

1. rustpensioen:

   — een mijnwerker heeft in België 27 jaren gepresteerd, wat hem recht geeft op een volledig rustpensioen van 150 000 BFR, en in het buitenland 5 jaren, wat hem recht geeft op een gedeeltelijk rustpensioen van 50 000 BFR;

   — de „fictieve" jaren in België zijn te vervangen door de effectieve jaren in het buitenland;

   — het Belgisch pensioen wordt verminderd tot 27/30e van 150 000 BFR, maar wordt gecumuleerd met de buitenlandse uitkering;

   — aangezien het gecumuleerde bedrag, nl. 135 000 BFR + 50 000 BFR = 185 000 BFR, hoger is dan het volledige Belgische bedrag, kan deze oplossing gehandhaafd blijven;

2. invaliditeitspensioen:

— een mijnwerker heeft aanspraak op het (volledige) Belgische invaliditeitspensioen van 150 000 BFR en op een gedeeltelijke invaliditeitsuitkering in het buitenland ten bedrage van 50 000 BFR wegens 5 jaren activiteit:

— de „fictieve" jaren in België worden vervangen door de effectieve jaren in het buitenland;

— het Belgische pensioen moet worden gereduceerd tot 25/30e van 150 000 BFR, maar wordt gecumuleerd met de buitenlandse uitkering;

— de som van beide uitkeringen, zijnde 125 000 BFR + 50 000 BFR = 175 000 BFR, overtreft het volledige Belgische pensioen en dient dus te worden behouden.

Krachtens artikel 20 van 's Hofs Statuut-EEG zijn schriftelijke opmerkingen ingediend door de RWP, te dezen vertegenwoordigd door J. Janssens, bestuursdirecteur; door het NPM, te dezen vertegenwoordigd door J. Kranzen, advocaat te Hasselt; door G. Celestre, O. Bohnefeld en K. Rydlakowski, te dezen vertegenwoordigd door D. Rossini, vakbondsafgevaardigde Patronato ACLI; door het Koninkrijk België, te dezen vertegenwoordigd door A. Nokerman, secretaris-generaal van het ministerie van Sociale voorzorg, als gemachtigde; door de Italiaanse Republiek, te dezen vertegenwoordigd door A. Squillante van het ministerie van Buitenlandse zaken als gemachtigde, bijgestaan door F. Favara, avvocato dello Stato; door het Koninkrijk der Nederlanden, te dezen vertegenwoordigd door I. Verkade, waarnemend secretaris-generaal van het ministerie van Buitenlandse zaken, als gemachtigde; en door de Commissie van de Europese Gemeenschappen, te dezen vertegenwoordigd door J. Amphoux, juridisch adviseur, als gemachtigde, bijgestaan door A. Haagsma, lid van de juridische dienst van de Commissie.

Het Hof heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

Bij beschikking van 18 juni 1980 heeft het Hof besloten de zaken te voegen voor de behandeling en ter gelijktijdige berechting bij het arrest.

Bij beschikking van 15 oktober 1980 heeft het Hof, krachtens artikel 95, paragrafen 1 en 2, van het Reglement voor de procesvoering, de gevoegde zaken verwezen naar de Eerste kamer.

II — Schriftelijke opmerkingen, ingediend krachtens artikel 20 van 's Hofs-Statuut-EEG

1. *Celestre, Bohnefeld en Rydlakowski* merken op, dat volgens de arresten-Petroni, Manzoni, Massonet en Mura, het volledige rustpensioen, dat uitsluitend krachtens de Belgische wetgeving is verworven en dat wordt gecumuleerd met een pensioen, toegekend krachtens de reglementering van een andere staat, slechts kan worden verminderd in twee gevallen: wanneer de nationale wetgeving krachtens welke het pensioen wordt toegekend, een anti-cumulatie-clausule bevat, die expliciet in de vermindering van de toelage voorziet in geval van samenloop met een ander pensioen, en wanneer de door het Belgische orgaan als toeslag gegeven verzekeringsperioden fictieve verzekeringstijdvakken zijn, te plaatsen boven de tijdvakken van de verplichte verzekering bekomen op het

grondgebied van een andere staat. In dit tweede geval moeten de bepalingen van artikel 12, lid 1, van verordening nr. 1408/71 en die van artikel 15 van verordening nr. 574/72 worden toegepast.

Een eenvoudige tekstvergelijking toont duidelijk aan dat de beschikking van artikel 10, § 2, 1, van koninklijk besluit nr. 50 geen anti-cumulatieregel noch een beperking van cumulatie inhoudt, zoals dat wel het geval is met andere bepalingen van de Belgische wetgeving inzake rust- en overlevingspensioen. Anderzijds is het zo dat, in tegenstelling tot de voormelde bepalingen, § 2 van artikel 10 van koninklijk besluit nr. 50 geen enkele verwijzing geeft naar een buitenlands pensioenstelsel. Hieruit kan men dus opmaken dat de wetgever aan de mijnwerker de integraliteit van het ingevolge arbeidsprestaties in de mijnen verworven pensioen heeft willen waarborgen, omwille van de risico's waaraan deze zich tijdens zijn loopbaan blootstelt en omwille van de vroegtijdige lichamelijke sleet waaraan hij onderhevig is. Een duidelijke en precieze anti-cumulatieregel is daarentegen opgenomen in de wetgeving betreffende het invaliditeitspensioen voor mijnwerkers, die maakt dat het geval-Strehl verschilt van de overige vier zaken.

De vermeende opelkaarplaatsing van in België verzekerde tijdvakken en tijdvakken die in Duitsland of Italië verzekerd waren, is in de onderhavige gevallen geenszins bewezen. De Belgische wetgever heeft gepreciseerd dat elk bijkomend jaar dat bij de beroepsloopbaan van de betrokkene wordt gevoegd, in aanmerking wordt genomen als een jaar van tewerkstelling in de mijnondergrond, te situeren vóór 1955, en dit houdt in dat de als toeslag gegeven jaren zich om het even waar in de tijd kunnen situeren, gaande van het ogenblik waarop de mijnwerker 14 jaar werd tot in 1954, en aldus in de beroepsloopbaan van de betrokkene die jaren kunnen dekken welke niet in een andere staat zijn vervuld. Er moet worden aangestipt dat het principe van niet-vermindering van het volledige Belgische pensioen, verworven na 25 jaar mijnarbeid, tegenwoordig door het merendeel van de Belgische nationale rechterlijke instanties, zowel in eerste aanleg als in beroep, wordt aanvaard. Tot staving halen betrokkenen rechtsoverwegingen aan van enkele vonnissen waarin de rechtmatigheid van de cumulatie wordt erkend.

War er ook van zij, de opelkaarplaatsing van verzekeringstijdvakken mag slechts overwogen worden in geval van samentelling. Het recht op het Belgische pensioen is uitsluitend ingevolge prestaties in de Belgische mijnen verworven; de perioden van tewerkstelling in een andere staat buiten de mijnen mochten in géén geval worden getotaliseerd met de tewerkstellingsperioden in België, voor het vaststellen van het recht op een Belgisch pensioen, als de samentelling al nodig was, aangezien het gaat over perioden die onder verschillende stelsels vallen.

Betrokkenen vragen het Hof derhalve, zijn arresten-Massonet en Mura te bevestigen en aan de Belgische rechterlijke instantie te antwoorden in de volgende bewoordingen:

„De door artikel 51 van het EEG-Verdrag in werking gestelde bepalingen, te weten artikel 46 van verordening nr. 1408/71 van de Raad, moeten in deze zin geïnterpreteerd worden, dat zij er een nationaal verzekeringsorganisme niet toe machtigen de uitkeringen welke verschuldigd zijn aan een werknemer of aan zijn rechthebbenden, te verminderen uitsluitend in toepassing van de nationale

wetgeving, dienvolgens dat het niet noodzakelijk was zijn toevlucht te nemen tot het procédé van de totalisatie, en dat de van toepassing zijnde nationale wetgeving geen anti-cumulatieregels inhoudt.

Voor de eventuele toepassing van artikel 12, paragraaf 1, van verordening nr. 1408/71, dat de cumulatie verbiedt van prestaties die betrekking hebben op éénzelfde verzekeringsperiode, komt het de nationale rechter toe na te gaan of er inderdaad opeenstapeling is van de verzekeringsperiodes volbracht in de verschillende Lid-Staten."

2. De *RWP* stelt dat, indien hij in dergelijke gevallen zou instemmen met het toekennen van een volledig rustpensioen als ondergronds mijnwerker ten laste van België (30/30e), de toepassing van de communautaire bepalingen een met het doel van het EEG-Verdrag onverenigbare discriminatie tot gevolg zou hebben.

De RWP zegt als volgt te werk te gaan bij de toepassing van deze bepalingen op een migrerend werknemer: wanneer een mijnwerker een tewerkstelling van tenminste 25 jaren (gewoonlijke en hoofdzakelijke tewerkstelling) in de Belgische mijnen bewijst, en beweert dat hij eveneens in een andere Lid-Staat was tewerkgesteld, berekent de Rijksdienst vooreerst het provisionele voorschot op grond van de uitsluitend Belgische prestatie door toepassing van de regels omtrent het vermoeden; dit voorschot wordt bijgevolg berekend op grond van 30 jaren, bijvoorbeeld 28 bewezen jaren en 2 vermoede bijkomende jaren. Wanneer de andere Lid-Staat waar de werknemer eveneens was tewerkgesteld, aan de Rijksdienst de geldige perioden ten opzichte van de wetgeving van deze Lid-Staat meedeelt, berekent de Rijksdienst het nationale pensioen door het aantal bijkomende jaren te beperken tot het verschil tussen 30 en het aantal geldige jaren als ondergronds mijnwerker ten opzichte van de wetgeving van beide landen, waardoor bijkomende jaren wegvallen die samenvallen met de werkelijk in het buitenland gepresteerde jaren. Dit levert niet veel moeilijkheden op wanneer de betrokken werknemer gedurende een bepaald aantal jaren als ondergronds of bovengronds mijnwerker in het buitenland was tewerkgesteld. Wanneer daarentegen de werknemer die in België als mijnwerker tewerkgesteld is geweest, in het buitenland buiten de mijnen werkte, en dienvolgens aan de algemene regel van de werknemers of bijvoorbeeld van de landarbeiders was onderworpen, houdt de Rijksdienst rekening met het feit dat volgens het Belgische recht het recht op pensioen slechts naar rata van 1/45e per jaar en niet van 1/30e wordt verworven, en neemt hij deze loopbaan slechts voor 2/3e in aanmerking om vast te stellen hoeveel vermoede bijkomende jaren moeten worden geëlimineerd om de regel van begrenzing tot de eenheid (30/30e) na te leven.

De RWP stelt dus dat artikel 10, § 2, van koninklijk besluit nr. 50 een anti-cumulatieregel „sui generis" bevat, waarbij de werknemers die een loopbaan bewijzen, deels als mijnwerker deels als gewoon werknemer, een pensioen van maximaal 45/45e kunnen bekomen door vermenigvuldiging van de als mijnwerker gepresteerde jaren met 1,5. Zodoende komt een volledige loopbaan van 30/30e overeen met een volledige loopbaan van 45/45e, aangezien de volledige loopbaan beperkt wordt tot de eenheid (in dit geval tot 30/30e).

Zo de RWP geen rekening houdt én met voornoemd artikel 10 én met artikel 12 van verordening nr. 1408/71, zou men in casu tot de ongewone situatie komen dat de betrokkenen op de pensioenleeftijd een volledig rustpensioen bekomen, berekend op grond van 30 ondergrondse mijnwerkersjaren in België, en bovendien een gedeeltelijk buitenlands pensioen. In dat geval zou men op de pensioenleeftijd een loopbaan erkennen die verder reikt dan de eenheid. De RWP is integendeel van mening dat de betrokkenen een rustpensioen van 30/30e moeten bekomen, aangezien de jaren als gewoon werknemer geen aanleiding geven tot toekenning van een rustpensioen (of overlevingspensioen).

3. Het *NPM* voert aan dat de toepassing van het arrest-Mura op de zaak-Strehl tot gevolg zou hebben dat er moet worden gekozen tussen de regeling van het pro rata en de nationale anti-cumulatiebepaling. De prorata-berekening is echter in casu gunstiger. Anderzijds kan betrokkene op 1 juli 1974 geen aanspraak maken op de aanvulling bedoeld in artikel 50 van verordening nr. 1408/71, aangezien het totaal van zijn uitkeringen in beide landen hoger is dan de Belgische minimumuitkering.

4. De *Belgische regering* merkt op, dat artikel 51 van het Verdrag bepaalt dat alle in de Lid-Staten vervulde verzekeringstijdvakken in aanmerking moeten worden genomen, derwijze dat er geen discriminatie is ten overstaan van de migrerende werknemer. Deze beschouwing mag er evenwel niet toe leiden dat een zelfde tijdvak tweemaal in aanmerking wordt genomen. De effectieve verzekeringstijdvakken moeten immers voorrang hebben boven de vermoede tijdvakken. Anderzijds zouden, doordat de Belgische prestatie een pensioenuitkering is, die wordt berekend op basis van een volledige loopbaan die een „fictief" verzekeringstijdvak bevat, in geval van integrale cumulatie met een buitenlandse prestatie, bepaalde verzekeringstijdvakken tweemaal worden geteld. Bijgevolg dient de buitenlandse prestatie in de plaats te komen van de Belgische prestatie voor de „fictieve' jaren, ten einde de verzekeringstijdvakken in de verschillende landen in aanmerking te nemen, maar zo, dat in geval van overlapping de werkelijke verzekeringstijdvakken voorrang hebben boven de fictieve. De oplossing van de RWP is derhalve billijk indien men overweegt dat de eigen regeling wordt beschouwd als een minimum, en dat men de buitenlandse prestatie slechts in de plaats stelt van de Belgische voor de vermoede jaren.

Wat betreft zaak 121/80, dient het orgaan van elke Lid-Staat, indien de betrokkene de voorwaarden vervult waaraan moet worden voldaan om recht te hebben op een prestatie, rekening houdend met de nationale wetgeving, deze prestatie te vergelijken met de prestatie die werd berekend overeenkomstig het gemeenschapsrecht, en het hoogste bedrag toe te kennen. In dit laatste geval moeten de bepalingen van artikel 46 van verordening nr. 1408/71 worden toegepast, met inachtneming van de totalisatie- en proratisatieregelingen. Men mag evenwel niet uit het oog verliezen, enerzijds dat bij de berekening van de effectief te betalen Belgische prestatie rekening moet worden gehouden met het feit dat de betrokkene in België uitsluitend in de mijnen heeft gewerkt en in Duitsland zowel in de mijnen als daarbuiten, en dat betrokkene daarenboven in deze laatste Lid-Staat aanspraak schijnt te hebben op geassimileerde verzekeringstijdvakken,

en anderzijds dat de toegekende invaliditeitsprestaties van verschillende aard zijn.

5. De *Italiaanse regering* is van oordeel dat een nationaal rechtsvoorschrift ingevolge hetwelk op sociale zekerheidsuitkeringen waarop een migrerend werknemer uitsluitend krachtens de nationale wet aanspraak heeft, buiten het gemeenschapsrecht om en zonder dat er een tegenprestatie tegenover staat, wordt gekort omdat aan diezelfde werknemer wegens in een andere Lid-Staat verrichte arbeid andersoortige uitkeringen zijn toegekend, niet met het EEG-Verdrag en met verordening nr. 1408/71 verenigbaar is.

„Fictieve" (of „conventionele") diensttijden komen niet overeen met een werkelijke periode, doch zijn alleen maar bepalend voor een speciale wijze van berekening van het pensioen; van „overlapping" van een werkelijke arbeidsperiode en „fictieve" diensttijd kan derhalve niet worden gesproken. Gezien de voor de weergave van die geschillen gebezigde terminologie, schijnt het uitgesloten dat het gaat om „vervroegde uitkeringen bij ouderdom" (artikel 12, lid 3, van verordening nr. 1408/71). Anderzijds gaat het in de artikelen 12 en 46 van die verordening om uitkeringen „welke betrekking hebben op een zelfde tijdvak van verplichte verzekering", terwijl het in casu geen twijfel lijdt dat de arbeid van de voormalige mijnwerker op een ander ogenblik is verricht.

Het bepaalde in koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967 kan niet worden aangemerkt als een „bepaling inzake vermindering, schorsing of intrekking" als bedoeld in artikel 12; het is in werkelijkheid geen „anti-cumulatie"-voorschrift, maar een bepaling ten gunste van de werknemer en voormalige mijnwerker. Artikel 12, lid 2, van de verordening laat nationale anti-cumulatiebepalingen toe, doch alleen in gevallen van echte „cumulatie" (met de voordelen daaraan voor de migrerende werknemer verbonden), en is niet van toepassing „indien de betrokkene gelijksoortige uitkeringen bij ... ouderdom ... geniet, welke ... overeenkomstig de artikelen 46, 50, 51, ... worden vastgesteld."

Het is evenmin zeker dat artikel 46, lid 2, van verordening nr. 1408/71 in casu moet worden toegepast, en zelfs schijnen „de voorwaarden voor het recht op uitkeringen" ten volle te zijn vervuld, althans voor de mijnarbeidsperiode. Met het stelsel van „cumulatie" binnen de Gemeenschap heeft men niet meer te maken wanneer de tijdvakken elkander niet overlappen, zodat samentelling noch mogelijk noch noodzakelijk is; in zulk een geval worden de beide uitkeringen feitelijk — en niet bij wege van „cumulatie" — bij elkander opgeteld en kan er met het zogenaamde „theoretische bedrag" niet worden gewerkt.

Ook in het huidige stelsel, met zijn onvolkomen harmonisatie van de wettelijke regelingen betreffende de sociale zekerheid, kan aan de nationale wetgever kennelijk niet de bevoegdheid worden ingeruimd voorschriften te doen uitgaan waarin, jegens de migrerende werknemers, beperkingen worden gesteld die zelfs de wetgever van de Gemeenschap zich niet kan veroorloven, terwijl er in dit laatste geval bovendien iets „tegenover" staat. In die zin heeft het Hof van Justitie zich ook met zoveel woorden uitgesproken in de zaken-Mura en Schaap.

6. De *Nederlandse regering* meent dat de „fictieve" tijdvakken bij de vaststelling van het bedrag van het invaliditeitspensioen geen rol spelen. Indien immers

een mijnwerker invalide wordt na tenminste 10 jaar mijnarbeid, ontvangt hij een van de duur van zijn verzekering onafhankelijk invaliditeitspensioen. Heeft hij die minimumverzekering als mijnarbeider niet vervuld, maar wel de in het algemeen stelsel vereiste verzekeringsduur van 6 maanden, dan heeft hij aanspraak op een, eveneens van de verzekeringsduur onafhankelijk, invaliditeitspensioen uit het algemene stelsel. De Belgische wettelijke regeling bevat geen bepalingen inzake het niet in aanmerking nemen van „fictieve" tijdvakken wegens samenloop met tijdvakken die in een andere Lid-Staat zijn vervuld.

De Nederlandse regering meent dat in het onderhavige geding de oplossing in artikel 46, lid 3, kan worden gevonden via de jurisprudentie van het Hof, met name in de zaken 105/77, 98/77 en 236/78. Toepassing van de Belgische nationale anti-cumulatieregels is hier ongunstiger dan toepassing van het stelsel van artikel 46. In de zaak-Strehl past het Duitse orgaan niet lid 1 van artikel 46 toe, zoals bedoeld in de tweede alinea van lid 3. Dit betekent dat alleen het Belgische orgaan lid 1 toepast en dus de som waarmee het Belgische en Duitse pensioen het hoogste theoretische bedrag overschrijdt, in mindering zou mogen brengen op de uitkering die het, afgezien van verminderingsbepalingen, verschuldigd is. Deze oplossing is in overeenstemming met het arrest-Petroni, en heeft tot gevolg dat de verdeling van het verminderingsbedrag slechts zal mogen plaatsvinden tussen organen die een wettelijke regeling toepassen waarin anticumulatiebepalingen voorkomen.

7. De *Commissie* merkt op, dat noch artikel 51, noch een andere bepaling van gemeenschapsrecht die daarvan is afgeleid, kan leiden tot het buiten beschouwing laten van bepaalde verzekeringstijdvakken welke op grond van de wetgeving van een Lid-Staat in aanmerking worden genomen, zelfs niet indien de verzekerde naast een uitkering krachtens die wetgeving nog een uitkering in een andere Lid-Staat geniet en „fictieve" verzekeringstijdvakken welke door hem zijn vervuld in eerstgenoemde Lid-Staat, samenvallen met werkelijke tijdvakken vervuld in de andere staat.

Het Arbeidshof kan het uitgangspunt billijken dat artikel 51 van het Verdrag in samenhang met artikel 6 van verordening nr. 1408/71 zo dient te worden uitgelegd, dat niet slechts „alle verzekeringstijdvakken, welke in de verschillende landen verricht werden", tot gelding komen, doch dat hieruit ook geen dubbeltelling van verzekeringstijdvakken mag voortvloeien, zodat er geen discriminatie is ten aanzien van de werknemer die in zijn land blijft. Dit standpunt mag de nodige bevreemding wekken, nu het in casu gaat om uitkeringen krachtens uitsluitend de wetgeving van één Lid-Staat. Anderzijds is juist in één van de vijf zaken, te weten de zaak-Strehl, in een eerder stadium een prejudiciële beslissing van het Hof gevraagd en verkregen.

's Hofs rechtspraak sluit echter op zich niet uit dat de nationale wetgeving in zijn geheel wordt toegepast, dus met inbegrip van eventuele nationale anti-cumulatiebepalingen. De Belgische regeling inzake de rust- en overlevingspensioenen bevat slechts één bepaling die een echte anti-cumulatieregel inhoudt; artikel 25

van koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967, hetwelk bepaalt dat het rust- en overlevingspensioen niet kan samengaan met een uitkering krachtens een buitenlandse wetgeving wegens ziekte, invaliditeit of onvrijwillige werkloosheid. Het koninklijk besluit bevat evenwel geen uitdrukkelijke anti-cumulatiebepaling voor uitkeringen van dezelfde aard. In de Belgische administratieve praktijk wordt deze bepaling echter werkelijk als zodanig aangewend. Aangaande de aard van de „vermoede" dertig jaar oordeelde het Arbeidshof te Luik in een arrest van 29 juni 1979 (RWP/Schiabello) dat dit vermoeden dient te worden beschouwd als onweerlegbaar („irréfragable"), en dat het niet kan worden beperkt of teniet gedaan door het tegenbewijs te leveren, met name door aan te tonen dat de mijnwerker gedurende die jaren elders werkzaam was. Het lijkt niet geheel uitgesloten te stellen dat een dergelijk tegenbewijs wel geleverd kan en mag worden en dat dus eventueel de elders „gepresteerde" jaren van de in België in aanmerking genomen „fictieve" jaren worden afgetrokken. Dat zou dus neerkomen op het toepassen van een anti-cumulatieregel.

Duidelijker ligt de situatie met betrekking tot de invaliditeitspensioenen. Het hierboven aangehaalde artikel 23, § 1, van het koninklijk besluit van 19 november 1970 bevat immers een anti-cumulatieregel welke reeds in meerdere zaken is toegepast (zij bijvoorbeeld de zaak-Mura).

In elk geval is dus in bepaalde situaties de toepassing van nationale cumulatiebepalingen in beginsel mogelijk. Ten aanzien van de grenzen waarbinnen de toepassing van deze bepalingen dient plaats te vinden, verwijst de Commissie naar 's Hofs rechtspraak (zaken 98/77, Schaap, en 105/77, Boerboom-Kersjes). Aldus kunnen de nationale cumulatiebepalingen in beginsel worden toegepast, tenzij deze toepassing minder gunstig uitvalt dan die van het stelsel van artikel 46 van verordening nr. 1408/71.

Mitsdien verzoekt de Commissie het Hof van Justitie, de vraag van de Belgische rechterlijke instantie te beantwoorden als volgt:

„Artikel 51 van het EEG-Verdrag, noch enige daarvan afgeleide bepaling brengt met zich mee, dat uitkeringen gebaseerd op uitsluitend de wetgeving van een Lid-Staat gekort dienen te worden, op grond van het motief dat de rechthebbende tevens recht zou hebben op een al dan niet gelijksoortige uitkering in een andere staat en door hem onder de wetgeving van laatstgenoemde staat vervulde verzekeringstijdvakken zouden samenvallen met zogenaamde fictieve tijdvakken vervuld onder de wetgeving van eerstgenoemde staat."

III — Mondelinge behandeling

Ter terechtzitting van 12 maart 1981 zijn mondelinge opmerkingen gemaakt door de RWP, te dezen vertegenwoordigd door G. Auwerx en J. Declerck als gemachtigden, en de Commissie van de Europese Gemeenschappen, te dezen vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur J. Amphoux als gemachtigde, bijgestaan door T. Van Rijn.

De advocaat-generaal heeft ter terechtzitting van 7 mei 1981 conclusie genomen.

In rechte

1 Bij arresten van 22 april 1980, ingekomen ten Hove op 5 en 7 mei daaropvolgende, heeft het Arbeidshof te Antwerpen, afdeling Hasselt, krachtens artikel 177 EEG-Verdrag het Hof verzocht om een prejudiciële beslissing over de uitlegging van artikel 51 EEG-Verdrag en van artikel 46 van verordening nr. 1408/71 van de Raad van 14 juni 1971 betreffende de toepassing van de sociale zekerheidsregelingen op loontrekkenden en hun gezinnen, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen (PB L 149 van 1971, blz. 2), in verband met de in de motivering van de arresten uiteengezette vraagstelling.

2 Deze motivering kan worden samengevat als volgt. Celestre, van Italiaanse nationaliteit, alsmede Dreilich en Bohnefeld, van Duitse nationaliteit, hebben als ondergronds mijnwerker in België gewerkt gedurende respectievelijk 27, 28 en 27 jaar. Voordien waren zij in loondienst werkzaam in hun land van oorsprong. Door de Rijksdienst voor Werknemerspensioenen (RWP), het bevoegde Belgische orgaan, werd hun een rustpensioen toegekend op grond van de in België vervulde verzekeringstijdvakken. Daarnaast genieten zij ook in hun land van oorsprong een rustpensioen. Rydlakowski ontvangt een overlevingspensioen krachtens de Duitse en de Belgische wetgeving, aangezien haar echtgenoot in Duitsland in loondienst werkzaam is geweest en vervolgens, gedurende 25 jaar, in België heeft gewerkt als ondergronds mijnwerker.

3 Op desbetreffend beroep van de betrokkenen hebben de Arbeidsrechtbanken te Hasselt en Tongeren beslist dat Celestre, Dreilich, Bohnefeld en Rydlakowski aanspraak konden maken op een rust- en overlevingspensioen, berekend op basis van een volledige loopbaan in België, overeenkomend met 30 jaar werkzaamheid.

4 De RWP kwam bij het Arbeidshof te Antwerpen, afdeling Hasselt, in hoger beroep tegen de in eerste aanleg gewezen vonnissen. Hij stelde dat artikel 10, § 2, van het Belgische koninklijk besluit nr. 50 een anti-cumulatieregel inhoudt, ingevolge welke werknemers die een loopbaan deels als mijnwerker en deels als gewoon werknemer hebben volbracht, een rustpensioen kunnen ontvangen dat wordt bekomen door vermenigvuldiging van de als mijnwer-

ker gepresteerde jaren met 1,5, met een maximum van 45/45e, en dat ten laste van België slechts een rustpensioen (of overlevingspensioen) kan worden uitgekeerd, dat overeenkomt met de jaren van tewerkstelling als ondergronds mijnwerker, met dien verstande dat de som van de Italiaanse, of Duitse, en Belgische rustpensioenen tenminste gelijk moet zijn aan het volledige rustpensioen, gewaarborgd op grond van de tewerkstelling als ondergronds mijnwerker.

5 Verzoeker in het hoofdgeding in zaak 121/80, Strehl, die de Duitse nationaliteit bezit, heeft zowel recht op een invaliditeitspensioen in Duitsland, als op een invaliditeitspensioen in België wegens zijn werkzaamheid als mijnwerker. Het NPM heeft hoger beroep ingesteld tegen het vonnis van de Arbeidsrechtbank te Hasselt, waarin met 's Hofs prejudiciële beslissing in zaak 62/76 (Strehl, Jurispr. 1977, blz. 211) rekening was gehouden, aangezien die rechtbank had beslist dat betrokkene aanspraak kon maken op een invaliditeitspensioen berekend op grond van een volledige loopbaan in België als ondergronds mijnwerker.

6 Het rustpensioenstelsel voor mijnwerkers is geregeld in koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967, dat bepaalt:

„Artikel 4

Het rustpensioen gaat in op de eerste dag van de maand volgend op deze tijdens welke de belanghebbende het aanvraagt en ten vroegste:

1. ...

2. ...

3. de eerste dag van de maand volgend op deze tijdens welke de belanghebbende:

   a) de normale pensioenleeftijd bereikt: 55 of 60 jaar naar gelang het een rustpensioen betreft om reden van een tewerkstelling respectievelijk als ondergronds of als bovengronds mijnwerker;

   b) of doet blijken van een gewoonlijke en hoofdzakelijke tewerkstelling als mijnwerker in de ondergrond van de steenkoolmijnen gedurende vijfentwintig jaren."

In afwijking van § 1, tweede alinea, kan krachtens § 2 van artikel 10 de werknemer

„1. die tenminste twintig jaar gewoonlijk en hoofdzakelijk als mijnwerker tewerkgesteld is geweest een rustpensioen bekomen dat verworven is naar rato van een dertigste per kalenderjaar tewerkstelling als mijnwerker; zo hij geen dertig, doch tenminste vijfentwintig kalenderjaren gewoonlijk en hoofdzakelijk als mijnwerker in de ondergrond der steenkolenmijnen tewerkgesteld is geweest, wordt hij geacht blijkt te geven van een gewoonlijke en hoofdzakelijke tewerkstelling in die hoedanigheid gedurende een aantal bijkomende kalenderjaren dat gelijk is aan het verschil tussen dertig en het aantal in die hoedanigheid op gewoonlijke en hoofdzakelijke wijze bewezen kalenderjaren. Elk van deze bijkomende jaren wordt als een jaar van tewerkstelling in de ondergrond der steenkolenmijnen gelegen vóór 1955 beschouwd."

Het invaliditeitspensioenstelsel voor mijnwerkers is geregeld in het koninklijk besluit van 19 november 1970, bepalende:

‚Artikel 1, § 1. Heeft recht op een invaliditeitspensioen in hierna vastgestelde voorwaarden:

a) de arbeider onderworpen aan het stelsel van de maatschappelijke zekerheid van de mijnwerkers die effectief het werk heeft stopgezet in de mijnondernemingen wegens ziekte welke een ongeschiktheid tot normaal werken in de ondergrond en op de bovengrond van deze ondernemingen tot gevolg had;

b) de arbeider onderworpen aan het stelsel van de maatschappelijke zekerheid van de mijnwerkers die, terwijl hij in de ondergrond te werk gesteld was, effectief het werk heeft stopgezet in genoemde ondernemingen wegens ziekte welke een ongeschiktheid tot normaal werken in de ondergrond van deze ondernemingen tot gevolg had.

§ 2. Het invaliditeitspensioen wordt toegekend:

1. aan de arbeider bedoeld bij littera a) van § 1, zo hij ten minste tien jaar diensten in de mijnondernemingen bewijst;

2. aan de arbeider bedoeld bij littera b) van § 1, zo hij het minimum aantal dienstjaren vastgesteld bij 1° bewijst en zo dit minimum minstens vijf jaar effectieve diensten in de ondergrond van de mijnondernemingen omvat.

Artikel 23, § 1. Het overeenkomstig dit besluit toegekend invaliditeitspensioen mag slechts met één of meerdere rust- of invaliditeitspensioenen gecumuleerd worden tot het beloop van het jaarlijks bedrag van het in artikel 4, § 1, 2 en 4, vastgesteld pensioen, naar gelang het een gehuwde arbeider of een ongehuwde arbeider, weduwnaar, uit de echt gescheiden of feitelijk gescheiden arbeider betreft."

7 De vraag van het Arbeidshof strekt ertoe te vernemen of artikel 51 EEG-Verdrag en de bepalingen van de ter uitvoering daarvan vastgestelde verordeningen aldus moeten worden uitgelegd, dat bij de vaststelling van de aan de betrokkenen krachtens de wetgeving van een Lid-Staat te betalen uitkeringen, dubbeltelling van verzekeringstijdvakken is uitgesloten, met name voor wat betreft de cumulatie van effectieve verzekeringstijdvakken in een andere Lid-Staat met „fictieve" tijdvakken in de eerste Lid-Staat.

8 Het Hof is in het kader van de procedure van artikel 177 EEG-Verdrag niet bevoegd de nationale wetgeving uit te leggen. Het kan evenwel de aandacht vestigen op bepaalde regels van gemeenschapsrecht, die nuttig kunnen zijn voor de beslechting van het bij de nationale rechterlijke instantie aanhangige geschil.

9 In de eerste plaats moet eraan worden herinnerd dat, zoals het Hof heeft verklaard onder meer in zijn arrest van 14 maart 1978 (zaak 98/77, Schaap, Jurispr. 1978, blz. 707), zolang een werknemer alleen krachtens de nationale wettelijke regeling een pensioen ontvangt, de bepalingen van verordening nr. 1408/71 niet in de weg staan aan een integrale toepassing van de nationale wettelijke regeling, de nationale anti-cumulatiebepalingen daaronder begrepen, met dien verstande dat wanneer de toepassing van die nationale wettelijke regeling minder gunstig uitvalt dan die van het stelsel van artikel 46 van verordening nr. 1408/71, dit artikel moet worden toegepast.

10 Het staat aan de nationale rechterlijke instantie, de inhoud en uitlegging van haar eigen wettelijke regeling ten aanzien van de cumulatie van uitkeringen te beoordelen en de noodzakelijke vergelijking te maken om, in elk concreet geval, te bepalen of de toepassing van de nationale regels minder gunstig is voor de werknemer dan de toepassing van de gemeenschapsbepalingen in de uitlegging die het Hof daaraan heeft gegeven. De werknemer dient immers de gunstigste uitkering te ontvangen.

11 In zijn arrest van 15 oktober 1980 (zaak 4/80, D'Amico, nog niet gepubliceerd) heeft het Hof voor recht verklaard dat, wanneer een werknemer krachtens de wettelijke regeling van een Lid-Staat een in een ouderdomspensioen omgezette invaliditeitsuitkering ontvangt en, krachtens de wettelijke regeling van een andere Lid-Staat, een invaliditeitsuitkering die nog niet in een

ouderdomspensioen is omgezet, het ouderdomspensioen en de invaliditeitsuitkering moeten worden geacht gelijksoortig te zijn. Bijgevolg zijn dan de bepalingen van hoofdstuk 3 van verordening nr. 1408/71 van toepassing en is ingevolge artikel 12, lid 2, laatste zin, van die verordening de toepassing van de nationale anti-cumulatievoorschriften uitgesloten.

12 Wat de toepassing van artikel 46 van verordening nr. 1408/71 betreft, moet eraan worden herinnerd dat volgens de laatste zin van artikel 12, lid 2, van die verordening de nationale wettelijke bepalingen inzake vermindering, schorsing of intrekking niet van toepassing zijn. Bijgevolg is het in artikel 46, lid 1, bedoelde bedrag het bedrag waarop de werknemer volgens de nationale wetgeving recht zou hebben indien hij geen pensioen ontving krachtens de wettelijke regeling van een andere Lid-Staat. Wanneer de werknemer die aantoont een bepaald aantal jaren van verzekering te hebben vervuld, krachtens de nationale wetgeving recht heeft op een volledig pensioen, moet het bedrag van dit volledige pensioen in aanmerking worden genomen.

13 Verordening nr. 574/72 van de Raad van 21 maart 1972 tot vaststelling van de wijze van toepassing van verordening nr. 1408/71 (PB L 74 van 1972, blz. 1), bevat in de artikelen 15 en 46 bepalingen betreffende de samenval van verzekeringstijdvakken, vervuld krachtens de wetgeving van twee of meer Lid-Staten. Het is het orgaan van een Lid-Staat dus niet geoorloofd, bij de samentelling en proratisatie van verzekeringstijdvakken nationale regels toe te passen die minder gunstig zijn voor de werknemer dan die van de verordening.

14 Met name moet worden herinnerd aan de bepalingen van artikel 15, lid 1, sub e, van deze verordening:

„ingeval de periode waarin bepaalde tijdvakken van verzekering vervuld zijn krachtens de wetgeving van een Lid-Staat, niet nauwkeurig kan worden bepaald, wordt ervan uitgegaan dat deze tijdvakken van verzekering de krachtens de wetgeving van een andere Lid-Staat vervulde tijdvakken van verzekering niet overlappen en wordt hiermede rekening gehouden, voor zover de tijdvakken hiervoor in aanmerking kunnen worden genomen."

15 Mitsdien dient de vraag van het Arbeidshof te Antwerpen te worden beantwoord als volgt:

a) Zolang een werknemer alleen krachtens de nationale wettelijke regeling een pensioen ontvangt, staan de bepalingen van verordening nr. 1408/71 niet aan een integrale toepassing van de nationale wettelijke regeling, de nationale anticumulatiebepalingen daaronder begrepen, in de weg, met dien verstande dat wanneer de toepassing van die nationale wettelijke regeling minder gunstig uitvalt dan die van het stelsel van artikel 46 van verordening nr. 1408/71, dit artikel moet worden toegepast.

b) Wanneer een werknemer krachtens de wettelijke regeling van een Lid-Staat een in een ouderdomspensioen omgezette invaliditeitsuitkering ontvangt en, krachtens de wettelijke regeling van een andere Lid-Staat, een invaliditeitsuitkering die nog niet in een ouderdomspensioen is omgezet, moeten het ouderdomspensioen en de invaliditeitsuitkering worden geacht gelijksoortig te zijn. Bijgevolg zijn dan de bepalingen van hoofdstuk 3 van verordening nr. 1408/71 van toepassing en is ingevolge artikel 12, lid 2, laatste zin, van die verordening de toepassing van de nationale anti-cumulatievoorschriften uitgesloten.

c) Wanneer de werknemer gelijksoortige uitkeringen bij invaliditeit of ouderdom ontvangt, die door de organen van twee of meer Lid-Staten overeenkomstig artikel 46 van verordening nr. 1408/71 zijn vastgesteld, zijn de nationale wettelijke bepalingen inzake vermindering, schorsing of intrekking niet van toepassing.

Bijgevolg is het in artikel 46, lid 1, bedoelde bedrag het bedrag waarop de werknemer volgens de nationale wetgeving recht zou hebben indien hij geen pensioen ontving krachtens de wettelijke regeling van een andere Lid-Staat. Wanneer de werknemer die aantoont een bepaald aantal jaren van verzekering te hebben vervuld, krachtens de nationale wetgeving recht heeft op een volledig pensioen, moet het bedrag van dit volledige pensioen in aanmerking worden genomen.

d) Verordening nr. 574/72 van de Raad van 21 maart 1972 tot vaststelling van de wijze van toepassing van verordening nr. 1408/71 (PB L 74 van 1972, blz. 1), bevat in de artikelen 15 en 46 bepalingen betreffende de samenval van verzekeringstijdvakken vervuld krachtens de wetgeving van twee of meer Lid-Staten. Het is het orgaan van een Lid-Staat dus niet geoorloofd, bij de samentelling en proratisatie van verzekeringstijdvakken nationale regels toe te passen die minder gunstig zijn voor de werknemer dan die van de verordening.

Kosten

16 De kosten door de regering van het Koninkrijk België, de regering van de Italiaanse Republiek, de regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Commissie van de Europese Gemeenschappen wegens indiening hunner opmerkingen bij het Hof gemaakt, kunnen niet voor vergoeding in aanmerking komen. Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen.

HET HOF VAN JUSTITIE (Eerste kamer),

uitspraak doende op de door het Arbeidshof te Antwerpen bij arresten van 22 april 1980 gestelde vraag, verklaart voor recht:

a) **Zolang een werknemer alleen krachtens de nationale wettelijke regeling een pensioen ontvangt, staan de bepalingen van verordening nr. 1408/71 niet aan een integrale toepassing van de nationale wettelijke regeling, de nationale anti-cumulatiebepalingen daaronder begrepen, in de weg, met dien verstande dat wanneer de toepassing van die nationale wettelijke regeling minder gunstig uitvalt dan die van het stelsel van artikel 46 van verordening nr. 1408/71, dit artikel moet worden toegepast.**

b) **Wanneer een werknemer krachtens de wettelijke regeling van een Lid-Staat een in een ouderdomspensioen omgezette invaliditeitsuitkering ontvangt en, krachtens de wettelijke regeling van een andere Lid-Staat, een invaliditeitsuitkering die nog niet in een ouderdomspensioen is omgezet, moeten het ouderdomspensioen en de invaliditeitsuitkering worden geacht gelijksoortig te zijn. Bijgevolg zijn dan de bepalingen van hoofdstuk 3 van verordening nr. 1408/71 van toepassing en is ingevolge artikel 12, lid 2, laatste zin, van die verordening de toepassing van de nationale anti-cumulatievoorschriften uitgesloten.**

c) **Wanneer de werknemer gelijksoortige uitkeringen bij invaliditeit of ouderdom ontvangt, die door de organen van twee of meer Lid-Staten overeenkomstig artikel 46 van verordening nr. 1408/71 zijn vastgesteld, zijn de nationale wettelijke bepalingen inzake vermindering, schorsing of intrekking niet van toepassing. Bijgevolg is het in artikel**

46, lid 1, bedoelde bedrag het bedrag waarop de werknemer volgens de nationale wetgeving recht zou hebben indien hij geen pensioen ontving krachtens de wettelijke regeling van een andere Lid-Staat. Wanneer de werknemer die aantoont een bepaald aantal jaren van verzekering te hebben vervuld, krachtens de nationale wetgeving recht heeft op een volledig pensioen, moet het bedrag van dit volledige pensioen in aanmerking worden genomen.

d) Verordening nr. 574/72 van de Raad van 21 maart 1972 tot vaststelling van de wijze van toepassing van verordening nr. 1408/71 (PB L 74 van 1972, blz. 1), bevat in de artikelen 15 en 46 bepalingen betreffende de samenval van verzekeringstijdvakken vervuld krachtens de wetgeving van twee of meer Lid-Staten. Het is het orgaan van een Lid-Staat dus niet geoorloofd, bij de samentelling en proratisatie van verzekeringstijdvakken nationale regels toe te passen die minder gunstig zijn voor de werknemer dan die van de verordening.

Koopmans O'Keeffe Bosco

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 2 juli 1981.

Voor de griffier
J. A. Pompe
adjunct-griffier

De president van de Eerste kamer
T. Koopmans

CONCLUSIE VAN DE ADVOCAAT-GENERAAL SIR GORDON SLYNN VAN 7 MEI 1981 [1]

Mijnheer de President,
mijne heren Rechters,

Deze zaken, die door het Hof zijn gevoegd, zijn op 22 april 1980 door het Arbeidshof te Antwerpen (afdeling Hasselt) met het oog op een prejudiciële beslissing naar het Hof verwezen voor „interpretatie van artikel 51 van het EEG-Verdrag, en, in zoverre als nodig, van

1 — Vertaald uit het Engels.